

Βασιλική Κάση 2013

Κοινωνικές ταυτότητες
επί σκηνής:
*Το Επάγγελμα της κυρίας
Γουώρρεν*

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ: ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΓΟΥΩΡΡΕΝ

Βασιλική Κάση

Περίληψη

Η μελέτη εξετάζει την αναπαράσταση κοινωνικών ταυτοτήτων σε ελληνικές μεταφράσεις δύο θεατρικών παραστάσεων (1946, 2005) του έργου *Το Επάγγελμα της κυρίας Γουώρρεν* (1893) του Τζορτζ Μπέρναρντ Σω. Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι δύο εκδοχές υιοθετούν διαφορετική προσέγγιση ως προς την απόδοση των κοινωνικών χαρακτηρισμών: στο ΚΥ1 (1946) προτιμάται μια *προθετική* (intensional) προσέγγιση, ενώ στο ΚΥ2 (2005) κυριαρχεί μια προσέγγιση *διαρθρωτική* (constructivist). Με βάση τη φεμινιστική οπτική, η οποία εστιάζει στη διαμόρφωση έμφυλων ρόλων σε μεταφρασμένα έργα, η μελέτη δείχνει ότι οι κοινωνικοί ρόλοι της κυρίας Γουώρρεν, και της κόρης της, αναπαριστώνται με διαφορετικό τρόπο στις δύο μεταφράσεις. Το ΚΥ2 εστιάζει σε σύγχρονες κοινωνικές πρακτικές συμβολισμού για τη δημιουργία νόηματος, ενώ το ΚΥ1 αναδεικνύει τις προθέσεις του συγγραφέα. Το ΚΥ1 εστιάζει σε κειμενικές πρακτικές του έργου αφητηρίας, θεωρώντας ότι το νόημα επιβάλλεται από τον συγγραφέα, αντί να διαμορφώνεται από πρακτικές συμβολισμού, που δημιουργούν σημασία.

Λέξεις-κλειδιά

Σκηνή, θέατρο, αναπαράσταση, κουλτούρα, κοινωνία, ρόλοι κοινωνικοί φύλο, ταυτότητα.

1. Το έργο και το νόημα του

Το έργο καταγγέλλει «το προβληματικό διπλό πρότυπο της ανδρικής κυριαρχίας και τη βαθιά ριζωμένη άποψη περί μειονεκτικής θέσης των γυναικών, που ο Σω είδε να κυριαρχεί σε όλα τα επίπεδα

της Βικτωριανής κοινωνίας» (Dierkes-Thrun 2006: 293). Πρόκειται για μια ευφυή κριτική της υποκρισίας της Βικτωριανής κοινωνίας. Η πρόσληψη του θεατρικού έργου στα τέλη του 19^{ου} αιώνα δεν ήταν θετική. Λογοκρίθηκε για το αμφιλεγόμενο θέμα του, έως το 1902, όταν ανέβηκε στο Λονδίνο:

Οι κριτικοί στην πλειοψηφία τους επέκριναν το έργο για τις ανήθικες ιδέες του, καταγγέλλοντας την έμφασή του στην πορνεία και την αιμομιξία. Σήμερα, ωστόσο, το έργο επιδοκιμάζεται για την οξυδερκή οπτική του αναφορικά με τη διαφθορά της Βικτωριανής κοινωνίας. Επικεντρώνεται στην κυρία Γουώρρεν, η οποία, πιεσμένη από την οικονομική πραγματικότητα του Λονδίνου του 19ου αιώνα, γίνεται πόρνη και στη συνέχεια διαχειρίζεται αρκετούς επικερδείς οίκους ανοχής. Μέσω του χαρακτήρα της, ο Σω καταγγέλλει τη διαφθορά και την υποκρισία της «ανώτερης» τάξης. Διερευνά επίσης τις προσωπικές συνέπειες ενός τέτοιου επαγγέλματος, καθώς η κυρία Γουώρρεν αγωνίζεται να αποκτήσει το σεβασμό και την αγάπη της κόρης της, όταν εκείνη ανακαλύπτει την αλήθεια σχετικά με τη μητέρα της. Το σύγχρονο κοινό θαυμάζει τη δεξιοτεχνία του έργου καθώς και το θέμα του, από τη στιγμή που, όπως αναφέρει ο Σω στην «Απολογία» του, «η αυτοάμυνα της κυρίας Γουώρρεν και η επίκριση της κοινωνίας έχουν τη μεγαλύτερη σημασία.» (eNotes, ηλεκτρονικός οδηγός μελέτης).

Πρόθεση του Σω ήταν να υποδηλώσει ότι η ευθύνη για το φαινόμενο της πορνείας¹ δεν είναι ατομική αλλά κοινωνική. Δεν βαρύνει τα άτομα που εργάζονται σε οίκους ανοχής αλλά στην ίδια την κοινωνία που κακομεταχειρίζεται τις γυναίκες υποτιμώντας τις, κακοπληρώνοντας τις και εξωθώντας τις σε τέτοια επαγγέλματα (Purdum 1963). Το ίδιο ισχύει για την κυρία Γουώρρεν που εξωθείται στην πορνεία εξαιτίας της φτώχειας της. Όπως διατείνεται ο Σω,

¹ Ο Σω ποτέ δεν χρησιμοποίησε τον όρο πορνεία ή πόρνη στο θεατρικό έργο (Dierkes-Thrun 2006).

τίποτα δεν θα μπορούσε να ευχαριστήσει το φαρισαϊκό αγγλικό κοινό μας περισσότερο από την επίρριψη όλης της ευθύνης για το επάγγελμα της κυρίας Γουόρρεν στην ίδια. Όλος ο στόχος του θεατρικού έργου είναι να αποδοθεί αυτή η ευθύνη στο ίδιο το βρετανικό κοινό (Shaw 1905, xxvii).

Σύμφωνα με τη Βίβη, την κόρη, η κυρία Γουόρρεν είναι μια πολυταξιδεμένη και σκληρά εργαζόμενη γυναίκα παρόλο που στην πραγματικότητα, εκείνη διαχειρίζεται μια αλυσίδα οίκων ανοχής σε διαφορετικές πόλεις ανά τον κόσμο. Η Βίβη, η οποία συντηρείται οικονομικά από τη μητέρα της, αλλά αγνοεί το επάγγελμά της, εμπιστεύεται τη μητέρα της, μέχρι τη στιγμή που μαθαίνει την αλήθεια, οπότε η σχέση μεταξύ τους αλλάζει δραματικά. Ο Σω αναπαριστά τη Βίβη ως το προϊόν ενός είδους μετάλλαξης μιας έμφυλης ταυτότητας. Αυτή η αναμόρφωση έχει ως αποτέλεσμα έναν χαρακτήρα ανέραστο και «μονίμως αντιρομαντικό» (Wikipedia ηλεκτρονική πηγή).

Από την οπτική των μεταφραστικών σπουδών, και καθώς οι κοινωνικές αξίες μεταβάλλονται, *Το Επάγγελμα της κυρίας Γουόρρεν* είναι ένα θεατρικό έργο που ενδεικνύεται προς ανάλυση λόγω των παραλλαγών που εγγράφονται στα κείμενα υποδοχής ως προς την αναπαράσταση των κοινωνικών χαρακτήρων, δίνοντας στο θεατή την ευκαιρία να τους ερμηνεύσει διαφορετικά (Dukote 1973). Καθώς *Το Επάγγελμα της κυρίας Γουόρρεν* πραγματεύεται την κοινωνική αιτιότητα του φαινομένου της πορνείας, ένα από τα ερωτήματα που προκύπτουν αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι μεταφραστές αναδιαμορφώνουν, στα κείμενα υποδοχής, τις κοινωνικές ανισότητες που «παράγουν» τους χαρακτήρες του Σω.

Η μελέτη εξετάζει την αναπαράσταση των κοινωνικών χαρακτήρων σε δύο θεατρικές εκδοχές για την ελληνική σκηνή, για να αναδείξει τις διαφορετικές οπτικές μέσω των οποίων έχουν προσεγγιστεί αυτοί οι χαρακτήρες, στις δύο εκδοχές υποδοχής, ειδικά εκείνος της κυρίας Γουόρρεν. Η πρώτη θεατρική εκδοχή πραγματοποιήθηκε το 1946, από τον Άρη Αλεξάνδρου, όταν το θεατρικό έργο ανέβηκε από το Θέατρο Τέχνης 'Κάρολος Κουν'. Η δεύτερη εμφανίστηκε περίπου πενήντα χρόνια αργότερα, το 2005, από την Εύα Γεωργουσοπούλου, όταν το θεατρικό έργο ανέβηκε από το Θέατρο Πρόβα. Υποθέτοντας ότι η ελληνική κοινωνία άλλαξε σημαντικά εντός της περιόδου των

πενήντα ετών μεταξύ των δύο θεατρικών παραστάσεων, το ερώτημα που προκύπτει αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα κείμενα έχουν εγγράψει τις διάφορες αφηγήσεις που κυκλοφορούσαν στο περιβάλλον υποδοχής, την εποχή των παραστάσεων, και τον τρόπο με τον οποίο έχουν συμβάλει στις αναπαραστάσεις των κοινωνικών χαρακτήρων. Τα κείμενα είναι τα ακόλουθα.

- KA *Mrs. Warren's Profession* (2000), George Bernard Shaw, London: W.W. Norton & Company
- KY1 *Το Επάγγελμα της κας Γώρρεν: Σάτυρα σε Τέσσερις Πράξεις* (1946), μεταφρ. Άρης Αλεξάνδρου, Αθήνα: Γκοβόστης.
- KY2 *Το Επάγγελμα της κυρίας Γουώρρεν* (2005), μεταφρ. Εύα Γεωργουσοπούλου, Αθήνα: Δωδώνη.

Άλλοι χαρακτήρες του έργου είναι ο κύριος Πράντντ, φίλος της κυρίας Γουώρρεν, ο κύριος Κροφτς, συνεργάτης της, ο Φρανκ, νεαρός φίλος της Βίβη, και ο αιδεσιμότατος Γκάρντνερ, ο πατέρας του Φρανκ και γνωστός της κυρίας Γουώρρεν από το παρελθόν. Όπως δείχνουν οι δύο ελληνικές εκδοχές, φαίνεται να υπάρχουν αρκετές ευκαιρίες για δημιουργία γλωσσικών παραλλαγών που κωδικοποιούν πτυχές των επιδιωκόμενων αναπαραστάσεων των χαρακτήρων του έργου.

2. Κατασκευές κοινωνικών ρόλων

Παρόλο που η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στην αναπαράσταση της κυρίας Γουώρρεν στις δύο ελληνικές εκδοχές, παρουσιάζονται αλλαγές που διαφοροποιούν την εικόνα και άλλων χαρακτήρων σε μια προσπάθεια να αναδειχθούν μεταβολές στις κοινωνικές σχέσεις που απεικονίζονται στο έργο. Προφανώς, μια πιο ενδελεχής έρευνα αναφορικά με την αναπαράσταση των χαρακτήρων θα υιοθετούσε μια συστηματική διερεύνηση της αναπαράστασης της Βίβη και της σεξουαλικότητάς της.

Σκοπός της μελέτης είναι να δείξει τον τρόπο με τον οποίο οι δημόσιες αφηγήσεις, την εποχή που ανέβηκαν οι παραστάσεις, ενδέχεται να επηρεάζουν την αναπαράσταση των κοινωνικών ρόλων. Τα

γλωσσικά δεδομένα που κωδικοποιούν πτυχές της αναπαράστασης των χαρακτήρων επί σκηνής προέρχονται και από τις τέσσερις πράξεις του έργου.

2.1 Η αναπαράσταση της κυρίας Γουώρρεν

Το παράδειγμα 1 παρουσιάζει την κυρία Γουώρρεν να σχολιάζει την απουσία της Βίβη και του Πράηντ, που είχαν βγει για έναν περίπατο. Ο λόγος της κυρίας Γουώρρεν φαίνεται να μεταφέρεται πιο πιστά στο ΚΥ1, ενώ στο ΚΥ2 η διαμαρτυρία της ακούγεται λιγότερη έντονη: η επιλογή του *Και τι καταλαβαίνουν που μένουν έξω* στο ΚΥ2 αποτελεί λιγότερο έντονη διαμαρτυρία σε σχέση με την επιλογή του ΚΥ1 *Δεν έπρεπε να μένουν τόσο αργά έξω*, που υιοθετεί μια πιο αυταρχική εκδοχή της κυρίας Γουώρρεν. Παρομοίως, το ΚΥ2 χρησιμοποιεί την αναφορά στον Θεό (*Δόξα τω Θεώ*) αποδίδοντας το *Well* του ΚΑ, ενώ παράλληλα προσθέτει μια ακόμα θρησκευτικά φορτισμένη έκφραση, *οι ευλογημένοι*, την οποία η κυρία Γουώρρεν χρησιμοποιεί για να αναφερθεί στην κόρη της και στον κύριο Πράηντ. Οι αλλαγές αυτές στο ΚΥ2 κάνουν την κυρία Γουώρρεν να ακούγεται λιγότερο αυταρχική και περισσότερο θρησκευτικά συνειδητοποιημένη.

Παράδειγμα 1

- ΚΑ *Mrs. Warren: Well, that's settled. Now if those two would only come in and let us have supper. They've no right to stay out after dark like this.* (σ. 1823, Πράξη II)
Κυρία Γουώρρεν: Λοιπόν, τακτοποιήθηκε κι αυτό. Να ερχόντουσαν τώρα κι αυτοί οι δύο και να μπορέσουμε να δειπνήσουμε. Δεν έχουν κανένα δικαίωμα να μένουν έξω με αυτόν τον τρόπο αφού έχει σκοτεινιάσει.
- ΚΥ1 *Κα Γώρρεν: Ωραία. Κανονίστηκε κι' αυτό. Μόνο που έπρεπε να έρθουν και κείνοι οι δύο να μπορέσουμε να δειπνήσουμε. Δεν έπρεπε να μένουν τόσο αργά έξω.* (σ. 25)
- ΚΥ2 *Κα Γουώρρεν: Δόξα τω Θεώ, τακτοποιήθηκε κι αυτό το ζήτημα. Όμως, ας επιστρέψουν πια κι άλλοι δυο οι ευλογημένοι! Μας περιμένει και το δείπνο. Και τι καταλαβαίνουν που μένουν έξω τόσο αργά, μέσα στο σκοτάδι;* (σ. 67)

Το επόμενο απόσπασμα έπεται του καβγά της Βίβη με τη μητέρα της στη δεύτερη πράξη, όταν η Βίβη λέει στην κυρία Γουώρρεν ότι θέλει να είναι ανεξάρτητη και παραπονιέται επειδή δεν γνωρίζει τίποτα σχετικά με τη ζωή της μητέρας της. Φτάνει ακόμη και να αμφισβητήσει τον συγγενικό τους δεσμό. Για ακόμα μία φορά, το ΚΥ1 είναι πιο πιστό στο ΚΑ, έναντι του ΚΥ2 που σκιαγραφεί τον πόνο της κυρίας Γουώρρεν μέσω της προσθήκης φράσεων όπως *Τι λες, παιδί μου!!* και *Χριστέ μου, τι παραλογισμός!* Αυτές οι προσθήκες στο ΚΥ2 τονίζουν την ανάγκη της κυρίας Γουώρρεν για μια σχέση αλληλεξάρτησης με τα κοντινά της πρόσωπα και τη θρησκευτικά ενήμερη κοσμοαντίληψη της. Στόχος των αλλαγών είναι να εξασφαλίσουν τη θετική πρόσληψη της κυρίας Γουώρρεν, αφηφώντας τις αρνητικές συνδηλώσεις που προκύπτουν από το γεγονός ότι το κοινό γνωρίζει τι επαγγέλλεται.

Παράδειγμα 2

ΚΑ *Mrs. Warren: [Appalled.] Am I your mother! Oh, Vivie! (σ. 1830, Πράξη II)*

Κυρία Γουώρρεν: [Συγκλονισμένη.] Αν είμαι η μητέρα σου! Ω, Βίβη!

ΚΥ1 *Κα Γώρρεν (τρομαγμένη): Αν είμαι μητέρα σου! Ω, Βίβη! (σ. 38)*

ΚΥ2 *Κα Γουώρρεν (αποσβολωμένη): Βίβη! Τι λες, παιδί μου! Αν είμαι ... μητέρα σου; Χριστέ μου, τι παραλογισμός! (σ. 84)*

Η Βίβη δεν αγνοεί μόνο τι επαγγέλλεται η μητέρα της αλλά και ποιος είναι ο πατέρας της. Όταν στη δεύτερη πράξη ρωτάει τη μητέρα της σχετικά, η κυρία Γουώρρεν αναστατώνεται. Το ΚΥ2 φαίνεται να απεικονίζει μια απεριγράπτα αναστατωμένη κυρία Γουώρρεν που η ψυχολογική της κατάσταση σκιαγραφείται μέσω επιπρόσθετων αναφορών στον Θεό (*Ω, Θεέ μου*), δραματικών περιγραφών, όπως η ερώτηση *αυτή μου τρωπάει τα σωθικά, με τρελαίνει!*, και μέσω ενδείξεων συναισθηματικής σχέσης με το παιδί της (*αγάπη μου*).

Παράδειγμα 3

ΚΑ *Mrs. Warren: You don't know what you're asking. I can't tell you. (σ. 1830, Πράξη II)*

- Κυρία Γουόρρεν: Δεν ξέρεις τι ρωτάς. Δεν μπορώ να σου πω.*
ΚΥ1 *Κα Γώρρεν: Δεν ξέρεις και συ τι ρωτάς. Δε μπορώ να στο πω.*
(σ. 38)
ΚΥ2 *Κα Γουόρρεν: Ω, Θεέ μου ... η ερώτηση αυτή μου τρυπάει τα
σωθικά, με τρελαίνει! Αγάπη μου, δεν ξέρεις τι με ρωτάς! Δεν
μπορώ να σου πω! (σ. 85)*

Η Βίβη έχει μια συζήτηση με τη μητέρα της και η σχέση τους γίνεται πιο αρμονική. Στο παράδειγμα 4, η Βίβη υπερασπίζεται τη μητέρα της όταν αισθάνεται ότι ο Φρανκ την ειρωνεύεται. Το ΚΥ2 παρουσιάζει μια πιο δυνατή, πιο μαχητική φιγούρα της Βίβη, που είναι αποφασισμένη να αντισταθεί στη μειωτική συμπεριφορά. Αυτό δηλώνεται μέσα από προσθήκες όπως *με κοροϊδευτικό και ειρωνικό ύφος, απαγορεύονται διά ροπάλου* και ρητορικές ερωτήσεις όπως *Συνεννοηθήκαμε; Αυτή η στρατηγική φαίνεται να εντείνει την αναπαράσταση του αισθήματος δικαίου της Βίβη και να κάνει την επικείμενη σύγκρουση μητέρας-κόρης πιο δραματική, όταν η Βίβη ενημερώνεται για το επάγγελμα της μητέρας της και αλλάζει συμπεριφορά προς εκείνη.*

Παράδειγμα 4

- ΚΑ *Vivie: You were making fun of my mother just now when you said that about the rectory garden. That is barred in future. Please treat my mother with as much respect as you treat your own. (σ. 1838, Πράξη III)*
Βίβη: Μόλις τώρα κοροϊδεύεις τη μητέρα μου όταν είπες αυτό σχετικά με τον κήπο του πρεσβυτέρειου. Αυτό απαγορεύεται στο μέλλον. Σε παρακαλώ να φέρεσαι στη μητέρα με τον ίδιο σεβασμό που φέρεσαι στη δική σου.
ΚΥ1 *Βίβη: Κοροϊδεύεις μόλις τώρα δα τη μητέρα μου με κείνα που της είπες για τον κήπο του πρεσβυτέρειου. Αυτό να μην ξαναγίνει. Σε παρακαλώ να φέρνεσαι στη μητέρα μου με τον ίδιο σεβασμό που φέρνεσαι και στον εαυτό σου. (σ. 55)*
ΚΥ2 *Βίβη: [...] πριν από λίγο, με κοροϊδευτικό και ειρωνικό ύφος, περιγέλασες τη μητέρα μου, όταν της είπες πως, δήθεν... λάμπει και κοσμεί εξαισία αυτόν εδώ το γέρικο κήπο...! Θα*

σε παρακαλούσα θερμά αυτό να μην ξανασυμβεί! Στο μέλλον τέτοια σχόλια, να το ξέρεις... απαγορευονται διά ροπάλου! Και σου εφιστώ την προσοχή να σέβεσαι και να φέρεσαι στη μητέρα μου, όπως ακριβώς και στη δική σου. Συνεννοηθήκαμε; (σ.108)

Προς το τέλος του θεατρικού έργου, η κυρία Γουόρρεν επισκέπτεται τη Βίβη στο γραφείο της προκειμένου να προσπαθήσει να αναθερμάνει τη σχέση τους. Όταν ο Φρανκ και ο Πράντλ τη συμβουλεύουν ότι θα ήταν καλύτερο για εκείνη να φύγει χωρίς να μιλήσει στην κόρη της, αρχίζει να κλαίει. Το ΚΥ2 παρουσιάζει έναν πιο ευάλωτο τύπο γυναίκας που αναζητά σημεία επαφής με τους συνομιλητές της. Αντιθέτως, το ΚΥ1 δεν δίνει ουσιαστικά την εντύπωση μιας στενής σχέσης μητέρας-παιδιού.

Παράδειγμα 5

- ΚΑ *Mrs. Warren: Don't tell her I was crying. Well, dearie. So here you are at last. (σ. 1851, Πράξη IV)*
Κυρία Γουόρρεν: Μην της πείτε ότι έκλαιγα. Λοιπόν, χρυσό μου. Να 'σαι επιτέλους.
- ΚΥ1 *Κα Γώρρεν: Μην της πείτε πως έκλαιγα. Καλώς την. Σε ξαναβρίσκω λοιπόν επί τέλους. (σ. 83)*
- ΚΥ2 *Κα Γουόρρεν: Προς Θεού, μην της πείτε πως έκλαιγα! Καλώς το κοριτσάκι μου, την αγαπούλα μου ... Επιτέλους, σε βλέπω! (σ. 145)*

Η Βίβη αρνείται να ζήσει μια άνετη ζωή με τη μητέρα της, εξαιτίας του επαγγέλματός της. Στο παράδειγμα 6, η κυρία Γουόρρεν εκφράζει για ακόμα μία φορά αισθήματα οικειότητας προς την κόρη της και υπογραμμίζει την υποκρισία της κοινωνίας. Το ΚΥ2 χρησιμοποιεί γλώσσα που εκφράζει αυτή την πρόθεση οικειότητας (*κοριτσάκι μου*) και δείχνει την κυρία Γουόρρεν να προσπαθεί να δικαιολογήσει την αδυναμία της κόρης της να καταλάβει, μέσα από εκφράσεις όπως *και ξέρεις γιατί; Επειδή, ... Γι' αυτό και δεν μπορείς να συλλάβεις το αληθινό νόημα και την ουσία του έξω κόσμου*. Επιπλέον, ο γλωσσικός

χειρισμός της κυρίας Γουώρρεν, που αναφέρεται ασαφώς σε κάποιους ‘υπευθύνους’, στο ΚΥ2, *σου μάθαιναν, σκοπίμως, λάθος πράγματα...* απαλλάσσει τη Βίβη από κάθε ευθύνη και προβάλλει την ανθρώπινη πλευρά της κυρίας Γουώρρεν, που δεν μπορεί να κατηγορήσει την κόρη της. Στο ΚΥ1, η επιλογή *Δεν τάμαθες καλά τα πράγματα* δεν συνδηλώνει την ίδια ευαίσθητη στάση της κυρίας Γουώρρεν.

Παράδειγμα 6

ΚΑ *Mrs. Warren: What harm am I asking you to do? Vivie, listen to me: you don't understand: you've been taught wrong on purpose: you don't know what the world is really like. (σ. 1853, Πράξη IV)*

Κυρία Γουώρρεν: Τι κακό σου ζητάω να κάνεις; Βίβη, άκουσέ με: δεν καταλαβαίνεις; σου έχουν μάθει λανθασμένα πράγματα επίτηδες: δεν ξέρεις πώς είναι ο κόσμος.

ΚΥ1 *Κα Γώρρεν: Τι κακό σου ζητάω να κάνεις; Βίβη άκουσέ με. Δεν καταλαβαίνεις λοιπόν; Δεν τάμαθες καλά τα πράγματα. Δεν ξέρεις την πραγματική ζωή (σ. 86).*

ΚΥ2 *Κα Γουώρρεν: Μα, τι στο καλό... δε σου ζητώ να κάνεις κάτι κακό ή επιβλαβές για σένα και την ζωή σου! Βίβη μου, άκουσέ με, κοριτσάκι μου: δεν καταλαβαίνεις τι συμβαίνει [...] και ξέρεις γιατί; Επειδή, όλα αυτά τα χρόνια, σου μάθαιναν, σκοπίμως, λάθος πράγματα [...] Γι' αυτό και δεν μπορείς να συλλάβεις το αληθινό νόημα και την ουσία του έξω κόσμου... (σ.149-150)*

Στο παράδειγμα 7, η Βίβη κατηγορεί τον Πράηντ επειδή της έκρυψε την αλήθεια σχετικά με τη μητέρα της για τόσο διάστημα και ο Πράηντ σπεύδει να υπερασπιστεί την κυρία Γουώρρεν. Στο λόγο του Πράηντ, το ΚΥ2 υπογραμμίζει πραγματολογικές πλευρές της επιλογής *unmarried woman*, του ΚΑ, με την προσθήκη του *και μόνη (μια ανύπαντρη και μόνη γυναίκα)*, επιτρέποντας έτσι θετικές συνδηλώσεις, που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της στάσης του κοινού απέναντι στην κυρία Γουώρρεν. Το ΚΥ1 δεν προσφέρει κάποια ερμηνευτική παρέμβαση σε αυτό το σημείο.

Παράδειγμα 7

ΚΑ *Praed*: [...] though I know that your mother is *an unmarried woman*, I do not respect her the less on that account. (σ. 1849, Act IV)

Πράντ: [...] παρόλο που γνωρίζω ότι η μητέρα σου είναι μια ανύπαντρη γυναίκα, δεν τη σέβομαι λιγότερο εξαιτίας αυτού του γεγονότος.

ΚΥ1 *Πράντ*: [...] αν και ξέρω πως η μητέρα σας *δεν είναι παντρεμένη*, η εκτίμησή μου γι' αυτήν δεν λιγόστεψε καθόλου. (σ. 77)

ΚΥ2 *Πράντ*: [...] αν και γνωρίζω από πρώτο χέρι πως η αξιότιμη μητέρα σας είναι μια ανύπαντρη *και μόνη* γυναίκα, σίγουρα δεν μειώνεται ο σεβασμός και η εκτίμηση μου για κείνην, ούτε στο ελάχιστο. (σ.138)

Η μελέτη δείχνει ότι οι δύο γυναικείοι ρόλοι αναπαρίστανται με διαφορετικό τρόπο στις δύο εκδοχές. Το ΚΥ2 κατασκευάζει μια πιο θετική φιγούρα της κυρίας Γουόρρεν μέσα από αναφορές στο Θεό (που υποδηλώνουν μια θρησκευτικά ενήμερη κοσμοαντίληψη), ψυχική εγγύτητα με συγγενικά πρόσωπα, ευαισθησία και ψυχική ταλαιπωρία, κλπ. Από την άλλη πλευρά, η Βίβη στο ΚΥ2 διαθέτει περισσότερο αυτοπεποίθηση και μαχητικότητα, σε σχέση με το ΚΥ1, η οποία κορυφώνει τη σύγκρουση μητέρας-κόρης.

2.2. Περί κοινωνικής υποκρισίας

Στο παρακάτω απόσπασμα, ο Φρανκ έχει μια συζήτηση με τον πατέρα του, τον αιδεσιμότατο Γκάρντνερ σχετικά με το μέλλον του. Ο Φρανκ υπερασπίζεται τη Βίβη, λέγοντας ότι διαθέτει ευφυΐα και χρήματα αλλά ο Αιδεσιμότατος ισχυρίζεται ότι υπάρχουν πιο σημαντικές αξίες, όπως η κοινωνική θέση για παράδειγμα. Ενώ στο ΚΥ1 ο Αιδεσιμότατος φαίνεται να μην ενδιαφέρεται καθόλου για την οικονομική ευμάρεια, το ΚΥ2 υποδηλώνει ότι δεν την αποκλείει (*δεν εννοούσα μόνον... τα χρήματα*) αφήνοντας την υπόνοια ότι μπορεί πράγματι να υποκρίνεται μια ιπυχή του εαυτού του. Επιπλέον, η απόδοση του *social position* του ΚΑ ως *κοινωνική θέση και καταξίωση*

στο ΚΥ2 (με προσθήκη του υπογραμμισμένου μέρους) τονίζει τον υποκριτικό ρόλο του κληρικού.

Παράδειγμα 8

- ΚΑ *Rev. Samuel*: I was not thinking of money, sir. I was speaking of higher things. Social position, for instance. (σ. 1820, Πράξη Ι)
Αιδεσιμότατος Σάμιουελ: Δεν σκεφτόμουν τα χρήματα, κύριε. Μιλούσα για ανώτερα πράγματα. Κοινωνική θέση, για παράδειγμα.
- ΚΥ1 *Σεβ. Σάμιουελ*: Δεν ενδιαφερόμουν για τα λεφτά, κύριε. Μιλούσα για ευγενικότερα πράγματα. Για την κοινωνική θέση παραδείγματος χάρι. (σ. 18)
- ΚΥ2 *Αιδεσιμώτατος*: Ανώριμε νεαρέ, μη βιάζεσαι τόσο! Δε σκεφτόμουν και δεν εννοούσα *μόνον*... τα χρήματα, αλλά κάτι πιο υψηλό και πολύτιμο... ας πούμε, την κοινωνική θέση *και καταξίωση*! (σ. 59)

Στο παράδειγμα 9, ο Αιδεσιμότατος εκφράζει την έντονη αντίθεσή του στην προοπτική να παντρευτούν ο Φρανκ και η Βίβη. Η αντίδρασή του είναι δικαιολογημένη, λόγω του ότι στο παρελθόν ο Αιδεσιμότατος και η κυρία Γουόρρεν είχαν ερωτική σχέση, γεγονός που τον κάνει να ανησυχεί σχετικά με την πιθανότητα να είναι αδέρφια ο Φρανκ και η Βίβη. Η ισχυρή αντίθεσή του, στο ΚΥ2, μέσω του αποκλείεται είναι εντελώς αδύνατο (που αποδίδει το *it's impossible* του ΚΑ), προτάσσει το θέμα της αιμομιξίας, που οι μελετητές θεωρούν ότι αποτελεί ένα ακόμα παράλληλο θέμα του έργου, εκτός από εκείνο της πορνείας (Dierkes-Thrun 2006). Επιπλέον, στο ΚΥ2, ο Αιδεσιμώτατος χρησιμοποιεί πληθυντικό όταν απευθύνεται στην κυρία Γουόρρεν, που συνδηλώνει (ανειλικρινώς) κοινωνική απόσταση και σεβασμό, ενώ την περιφρονεί. Το ΚΥ2 χρησιμοποιεί επίσης μια αναφορά στο Θεό (*Για όνομα του Κυρίου*) υπογραμμίζοντας τις αντικρουόμενες πτυχές της προσωπικότητάς του.

Παράδειγμα 9

- ΚΑ *Rev. Samuel*: But married to him! – your daughter to my son! Only think: *it's impossible*. (σ. 1824, Πράξη ΙΙ)

Αιδεσιμότητας Σάμιουελ: Αλλά να παντρευτεί με αυτόν! – η κόρη σου με τον γιο μου! Απλά σκέψου το: *είναι αδύνατον*.

ΚΥ1 *Σεβ. Σάμιουελ*: Μα να παντρευτεί αυτόν! Η κόρη σου με το γιο μου! Σκέψου το λοιπόν. Είναι αδύνατο. (σ. 26)

ΚΥ2 *Αιδεσιμότητας*: Τι πράγμα, να παντρευτεί αυτόν; Η κόρη *σας* το γιο μου; *Για όνομα του Κυρίου*, για σκεφτείτε το λιγάκι λογικά: *αποκλείεται, είναι εντελώς αδύνατο!* (σ. 68)

Η ενίσχυση των συνδηλώσεων φαίνεται να αποτελεί τάση που προτιμάται στο ΚΥ2. Στο παράδειγμα 10, το ΚΥ2 εντείνει επίσης αντικρουόμενες αξίες για να προβάλλει το θέμα της υποκρισίας. Αποκαλύπτει την υποκριτική στάση του Φρανκ που δεν ενδιαφέρεται για ηθική, ούτε μοιάζει να έχει ηθική ο ίδιος. Στην ουσία, ανήκει σε εκείνα τα μέλη της κοινωνίας που εκμεταλλεύονται τους συνανθρώπους τους εν ονόματι του κέρδους, έχοντας παράλληλα το θράσος να τους κρίνουν. Η εμφατική απόδοση του *can't bring myself to touch the old woman's money*, στο ΚΥ2, ως *θα ήταν εντελώς ανεπίτρεπτο και ποταπό έστω και να... αγγίξω τα χρήματα..* έρχεται σε αντίθεση με την υποτιμητική χροιά του *γριά μέγαιρα* στο ΚΥ2, που αποδίδει το *old woman* του ΚΑ.

Παράδειγμα 10

ΚΑ *Frank*: [...] it's not the moral aspect of the case: it's the money aspect. I really *can't* bring myself to touch the old woman's money now. (σ. 1850, Πράξη IV)

Φρανκ: [...] δεν είναι η ηθική πτυχή της περίπτωσης: είναι η οικονομική πτυχή. Δεν μπορώ με τίποτα να αγγίξω τα λεφτά της ηλικιωμένης γυναίκας τώρα.

ΚΥ1 *Φρανκ*: Δε μ' ενδιαφέρει η ηθική πλευρά του ζητήματος. Μ' ενδιαφέρει η χρηματική. Τώρα βέβαια δε θα μπορώ να βάλω χέρι στα λεφτά της *γριάς*, έτσι δεν είναι; (σ. 80)

ΚΥ2 *Φρανκ*: [...] δεν με ενδιαφέρει τόσο το... ηθικό μέρος του προβλήματος, ούτε είναι αυτό που, ουσιαστικά, με εμποδίζει. Καταλαβαίνεις πως, ειδικά αυτή τη στιγμή, *θα ήταν εντελώς ανεπίτρεπτο και ποταπό*, έστω και να... αγγίξω τα χρήματα αυτής της *γριάς μέγαιρας*... έτσι δεν είναι; (σ. 141)

3. Η απεικόνιση των κοινωνικών ταυτοτήτων επί σκηνής

Η ανάλυση των αλλαγών, οι οποίες πραγματώνουν την προθετική (intentional, στο KY1) και τη διαρθρωτική (ή κοστρουκτιβιστική/ constructivist, στο KY2) προσέγγιση στις αναπαραστάσεις, εντός του πλαισίου ιδεών της φεμινιστικής μετάφρασης, έχει στηριχθεί στον τρόπο με τον οποίο παράγονται τα υπονοήματα (Grice 1975), στα κείμενα υποδοχής. Προκειμένου οι μεταφραστές να επιτύχουν την παραγωγή κατάλληλων υπονοημάτων, οι δύο εκδοχές επαναδιαπραγματεύονται το αξίωμα της Σχετικότητας (maxim of relevance), ούτως ώστε να διευκολυνθεί η παραγωγή στοχευμένου νοήματος. Για παράδειγμα, οι θρησκευτικά χρωματισμένες εκφράσεις στο λόγο της κυρίας Γουόρρεν, στο KY2, αποτελούν δείγμα μιας επαναδιαπραγμάτευσης του του τι είναι σχετικό, κατάλληλο να προβάλει τις θετικές πτυχές του χαρακτήρα της. Ομοίως, η τρυφερή γλώσσα που χρησιμοποιεί η κυρία Γουόρρεν προς την κόρη της παράγει στοχευμένες όψεις του χαρακτήρα της στα KY. Επίσης, η υποκριτική στάση του Αιδεσιμότατου κατασκευάζεται μέσα από την αντιπαραβολή ετερόκλητων και ενδεχομένως αντικρουόμενων πτυχών της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Ενδέχεται να υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους η αναπαράσταση των κοινωνικών ταυτοτήτων μπορεί να διαφέρει στις δύο εκδοχές υποδοχής (Lefevere 1992, Heylen 1993, Bassnett 1998, Aaltonen 2000, Naude 2005, Baker 2005). Οι προσεγγίσεις της φεμινιστικής μετάφρασης έχουν επιστήσει την προσοχή στο φύλο των μεταφραστών και στο ρόλο του ως προς τη συνεισφορά τους στη “προώθηση της γνώσης κατά τη μεταφορά κειμένων από πολιτισμό σε πολιτισμό, καθώς και στην υποκειμενική εμπλοκή και παρέμβασή τους σε τέτοια κείμενα” (von Flotow 2011:124). Όπως διατείνεται η βον Φλότο

το ενδιαφέρον για μια τέτοια έρευνα προέρχεται από τη φεμινιστική λογοτεχνική ιστοριογραφία, η οποία έχει επιδιώξει να αντικρούσει τις συνέπειες του λογοτεχνικού κανόνα, που έχει αναγνωρίσει και προωθήσει άντρες συγγραφείς και μεταφραστές, εις βάρος των γυναικών συγγραφέων και μεταφραστών, στερώντας με αυτόν τον τρόπο από τους πολιτισμούς

και τις κοινωνίες το έργο και τις ιδέες ενός σημαντικού και διαφορετικού μέρους του πληθυσμού (ο.π.: 123-124).

Θεωρούμε ότι το φύλο των μεταφραστών ενδέχεται να έχει συμβάλει στην απεικόνιση των έμφυλων ταυτοτήτων του έργου, π.χ. στην αναπαράσταση μέσω της γλώσσας της Βίβη ή της κυρίας Γουώρρεν.

Προφανώς, τα πενήντα χρόνια που μεσολάβησαν μεταξύ των δύο παραστάσεων πρέπει να αποτελούν έναν ακόμα παράγοντα που έχει επηρεάσει την αναπαράσταση των χαρακτήρων. Θα μπορούσε να υποθέσει κάποιος ότι οι κοινωνικές πρακτικές στην ελληνική κοινωνία άλλαξαν στο διάστημα αυτών των πενήντα χρόνων και ότι η μετάφραση απεικονίζει αυτές τις αλλαγές. Η μεταφράστρια του ΚΥ2 παρεμβαίνει στην αναπαράσταση των χαρακτήρων πιο δραστηκά, αναδεικνύοντας τα θέματα του θεατρικού έργου και τις προθέσεις του συγγραφέα, όπως έχουν αναλυθεί σε πολυάριθμες βιβλιογραφικές πηγές.

Συζητώντας για τις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στη μετάφραση, η Ινγκιλέρι (Inghilleri 2011) αναφέρεται στην σημασία που απόδίδει η οπτική του Μπουρντιέ στο κοινωνικό πεδίο, η οποία «προτάσσει κοινωνικές πρακτικές και όχι ατομικές ενέργειες» (ο.π.: 280):

Για τον Μπουρντιέ, τα άτομα ενεργούν με συνήθειες, συμβατικούς τρόπους που σε μεγάλο βαθμό αποτελούν προϊόν της ενσωμάτωσης των κοινωνικών δομών, δομών που, στην ουσία τους, αποτελούν προϊόν ιστορικών αγώνων και οι οποίες υπόκεινται συνεπώς σε αλλαγές (ο.π.).

Προφανώς, η μετάφραση του ΚΥ2 εγγράφει κοινωνικές πρακτικές γυναικείας συμπεριφοράς, οι οποίες αποτελούν προϊόν ιστορικών αγώνων και υπόκεινται σε αλλαγές. Το ΚΥ2 μοιάζει να απεικονίζει αφηγήσεις ισχύουσες κατά την εποχή της παράστασης, και μια ιδεολογική τοποθέτηση που συνάδει με τις μεταβαλλόμενες κοινωνικές δομές. Η άποψη αυτή συμφωνεί με την ανάλυση πρακτικών του λόγου που υιοθετεί η κριτική προσέγγιση στη γλωσσολογία² και η Κριτική Ανάλυση Λόγου (CDA), οι οποίες θεωρούν ότι ο λόγος είναι

² Η «κριτική προσέγγιση στην ανάλυση του λόγου που χρησιμοποιεί τη συστημική λειτουργική γραμματική του Halliday ως αναλυτική μεθοδολογία» Saldanha 2011: 151.

«κοινωνικά προσδιορισμένος και ταυτόχρονα διαμορφώνει κοινωνικές σχέσεις» (Saldanha 2011: 151, έμφαση στο πρωτότυπο).

Ακόμη ένας λόγος που μπορεί να αιτιολογεί τη γλωσσική ποικιλία μεταξύ των δύο εκδοχών ενδέχεται να είναι οι μεταβαλλόμενες συμβάσεις θεατρικής δημιουργίας εντός του πολιτισμού υποδοχής, οι οποίες μπορεί να επηρεάζουν την αναπαράσταση των χαρακτήρων στον θεατρικό λόγο. Ο μεταφραστής του ΚΥ1, Άρης Αλεξάνδρου, υιοθετώντας μια πιο πιστή απόδοση του κειμένου αφετηρίας προφανώς ανταποκρίνεται σε συμβάσεις θεατρικής δημιουργίας της εποχής της παράστασης. Μελετητές υποστηρίζουν ότι, πριν τη δεκαετία του 1970, οι μεταφράσεις συνηθιζόταν να αποτελούν πιστά αντίγραφα των πρωτότυπων κειμένων εξαιτίας του φόβου ότι οι προσαρμογές μπορεί να δημιουργήσουν λάθος συνδηλώσεις (Che Suh 2002).

Η Άντερμαν θεωρεί ότι οι θεατρικές μεταφραστικές προσεγγίσεις που ευνοούν σημαντικό βαθμό προσαρμογής (αντί μετάφρασης) ενέχουν έναν εγγενή κίνδυνο (Anderman 2011), και η Μπάσνερ αναφέρεται στην αγγλοποίηση του Τσέχωφ που ουσιαστικά τροποποίησε την ιδεολογική βάση της σκέψης του Ρώσου θεατρικού συγγραφέα στις αγγλικές εκδοχές των θεατρικών του έργων (Bassnett 1998). Η μετάφραση του ΚΥ1 φαίνεται να αποφεύγει την προσαρμογή, από φόβο μην παρερμηνευθεί το πρωτότυπο, ενώ το ΚΥ2 επιδεικνύει επίγνωση των μεταβαλλόμενων κοινωνικοπολιτισμικών παραμέτρων της κοινωνίας υποδοχής (και παγκοσμίως), που έχουν επηρεάσει την κατασκευή των χαρακτήρων.

Οι δύο εκδοχές φαίνεται να υιοθετούν διαφορετικές οπτικές σχετικά με το τι συνιστά αναπαράσταση. Ο Χόλ (1997) δημιούργησε ένα μοντέλο προσεγγίσεων αναπαράστασης μέσω της γλώσσας, τριών επιπέδων, αποτελούμενο από

- μια *αντανακλαστική* ή *μιμητική* προσέγγιση αναπαράστασης (reflective-mimetic), στην οποία η γλώσσα λειτουργεί ως καθρέφτης,
- μια *προθετική* προσέγγιση (intentional), στην οποία «οι λέξεις εκφράζουν το νόημα των προθέσεων του συγγραφέα» (1997: 25), και

-
- μια *διαρθρωτική* προσέγγιση (ή *κοινωτρονκτιβιστική, constructivist*), στην οποία οι κοινωνικοί δρώντες «χρησιμοποιούν τα εννοιολογικά συστήματα του πολιτισμού τους, και τα γλωσσικά ή άλλα συστήματα αναπαράστασης για να κατασκευάσουν το μήνυμα» (ο.π.).

Η μετάφραση του ΚΥ1 φαίνεται να αποτελεί εκδήλωση της προθετικής προσέγγισης στην αναπαράσταση, όπου ο μεγάλος σεβασμός για το λόγο του συγγραφέα δίνει μια εκδοχή που ενδιαφέρεται πολύ για την ποιότητα προκειμένου να διατηρήσει το πνεύμα του πρωτοτύπου. Η μετάφραση του ΚΥ2 φαίνεται να αποτελεί εκδήλωση της διαρθρωτικής προσέγγισης στην αναπαράσταση, όπου οι κοινωνικοί δρώντες κατασκευάζουν σημασία χρησιμοποιώντας 'τα εννοιολογικά συστήματα του πολιτισμού τους'. Προθετικές προσεγγίσεις στην αναπαράσταση υπάρχουν στη σύγχρονη θεατρική πρακτική στην Ελλάδα (Sidiroroulou 2012), αλλά οι διαρθρωτικές προσεγγίσεις είναι αρκετά συνήθεις επί σκηνής.

Οι μελέτη δείχνει ότι οι δύο εννοιολογικοί άξονες της έρευνας, η απεικόνιση κοινωνικών/έμφυλων ρόλων και της κοινωνικής υπορτίσας, αναπαριστώνται με διαφορετικό τρόπο στις δύο εκδοχές, σύμφωνα με τις σχετικές αφηγήσεις (Somers και Gibson 1994)) που ίσχυαν στα περιβάλλοντα υποδοχής την εποχή των παραστάσεων: το ΚΥ2 αναδεικνύει τις προθέσεις του συγγραφέα μέσω συμβολικών πρακτικών κατασκευάζοντας σημασία στο περιβάλλον υποδοχής, και το ΚΥ1 αναδεικνύει τις προθέσεις του συγγραφέα εστιάζοντας στις πρακτικές λόγου του κειμένου αφετηρίας, θεωρώντας ότι το νόημα επιβάλλεται από τον συγγραφέα, αντί να διαρθρώνεται από συμβολικές πρακτικές κατασκευής νοήματος.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Aaltonen, Sirkku. 2000. *Time Sharing on Stage: Drama Translation in Theatre and Society*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Anderman, Gunilla. 2011. "Drama Translation". Στο M. Baker και G. Saldanha, επιμ. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Second Edition. London: Routledge, 92-95.

- Bassnett, Susan. 1998. "Still Trapped in the Labyrinth: Further Reflections on Translation and Theatre". Στο S. Bassnett και A. Leferevere, επιμ. *Constructing Cultures: Essays on Literary Translation*. 90-108. Philadelphia : Multilingual Matters.
- Dierkes-Thrun, Petra 2006. "Incest and the Trafficking of Women in Mrs. Warren's Profession: "It Runs in the Family"". *English Literature in Transition* 49 (3). 1880-1920.
- Dukore, Bernard Frank. 1973. *Bernard Shaw, Playwright: Aspects of Shavian Drama*. Columbia: University of Missouri Press.
- von Flotow, Luise. 2011. "Gender and Sexuality". Στο M. Baker and G. Saldanha, επιμ. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Second Edition. 122-126. London: Routledge.
- Grice, H. Paul. 1975. "Logic and conversation". Στο P. Cole και J. Morgan, επιμ. *Studies in Syntax and Semantics III: Speech Acts*. 183-98. New York: Academic Press.
- Hall, Stuart ed. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London, Thousand Oaks, California: Sage in association with the Open University.
- Heylen, Romy. 1993. *Translation, Poetics, and the Stage: Six French Hamlets*. London και New York: Routledge.
- Inghilleri, Moira. 2011. "Sociological Approaches". Στο M. Baker και G. Saldanha, επιμ. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Second Edition. 279-282. London: Routledge.
- Lefevre, Andre. 1992. *Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame*. London και New York: Routledge.
- Naude, Jacobus A. 2005. "Translation and Cultural Transformation: The case of the Afrikaans bible translations". Στο E. Hung, επιμ. *Translation and Cultural Change*. 19-41. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company,
- Purdom, Charles Benjamin. 1963. *A Guide to the Plays of Bernard Shaw*. London: Methuen και Co Ltd.
- Saldanha, Gabriela. 2011. "Linguistic Approaches". Στο M. Baker και G. Saldanha, επιμ. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Second Edition. 148-152. London: Routledge.
- Sidiropoulou, Maria. 2012. *Translating Identities on Stage and Screen*. Newcastle, UK: Cambridge Scholars.

Somers, Margaret R. και Gibson, Gloria D. 1994. "Reclaiming the Epistemological 'Other': Narrative and the Social Constitution of Identity". Στο C. Calhoun, επιμ. *Social Theory and the Politics of Identity*. 37-99. Oxford UK και Cambridge USA: Blackwell.

Κείμενα

Shaw, George Bernard. 2000. "Mrs. Warren's Profession". Στο M. H. Abrams και S. Greenblatt, επιμ. *The Norton Anthology of English Literature*. 7th edition. Vol. 2. 1810-1856. London: W.W. Norton και Company, Inc.

Σω Μ. 1946. *Το Επάγγελμα της Κας Γώρρεν: Σάτυρα σε Τέσσερις Πράξεις*. μεταφρ. Άρης Αλεξάνδρου. Αθήνα: Γκοβόστης.

Σω Μ. Τ. 2005. *Το Επάγγελμα της Κυρίας Γουόρρεν*. μεταφρ. Εύα Γεωργουσοπούλου. Αθήνα: Δωδώνη.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Baker, Mona. 2005. Narratives in and of Translation. *SKASE Journal of Translation and Interpretation*, 1 (1). 4-13.

http://manchester.academia.edu/MonaBaker/Papers/149415/Narratives_in_and_of_Translation [accessed 10 February 2012]

Che Suh, J. 2002. Compounding Issues on the Translation of Drama / Theatre Texts. *Meta: Translators' Journal*, 47 (1). 51-57.

<http://id.erudit.org/iderudit/007991ar> [accessed 29 December 2011]

Mrs. Warren's Profession: Introduction, eNotes Study Guide,

<http://www.enotes.com/mrs-warrens-profession> [accessed 1 October 2012]

Mrs. Warren's Profession, Wikipedia

http://en.wikipedia.org/wiki/Mrs._Warren's_Profession#cite_ref-7 [accessed 2 October 2012]

Shaw Bernard George. 1905. *Mrs. Warren's Profession: A Play in Four Acts*. By Bernard Shaw. London: Archibald Constable & Co. Ltd.

<http://www.archive.org/stream/mrswarrensprofes00shawuoft/page/n7/mode/2up> [accessed 1 October 2012]

Shaw Bernard George: *Mrs. Warren's Profession*, The EServer Drama Collection, <http://drama.eserver.org/plays/modern/mrs-warrens-profession/> [accessed 1 October 2012]

Mrs. Warren's Profession, Andy Gram.com (scenes of the play) <http://www.youtube.com/watch?v=mbhJ0zLPGYU> [accessed 1 October 2012]

Mrs. Warren's Profession, WETA AroundTown (scenes of the play) <http://www.youtube.com/watch?v=FdYud8vJmnk&feature=related> [accessed 1 October 2012]

Για τη συγγραφέα

Η Βασιλική Κάση γεννήθηκε το 1989 στην Αθήνα. Είναι απόφοιτος του προπτυχιακού τμήματος Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Μετάφρασης-Μεταφρασεολογίας, του ίδιου πανεπιστημίου. Η συνεισφορά της στον η-τόμο *Διαγλωσσικές Θεωρήσεις* αποτελεί επιμελημένη εκδοχή της έρευνας που διεξήγαγε στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα για το μάθημα 'Μεθοδολογία της Έρευνας στις Μεταφραστικές Σπουδές' με διδάσκουσα την επιμελήτρια του τόμου.